dysleksja

MATERIAŁ DIAGNOSTYCZNY Z HISTORII

Arkusz II

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy 150 minut

ARKUSZ II

GRUDZIEŃ

ROK 2005

Instrukcja dla ucznia

1. Sprawdź, czy arkusz zawiera 20 ponumerowanych stron. Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego badanie.
2. Arkusz zawiera dwie części. Część pierwsza arkusza wymaga analizy materiałów źródłowych, a część druga napisania krótkiego wypracowania na jeden z podanych tematów.
3. Czynności zaplanuj tak, aby możliwe było rozwiązanie zadań z obu części arkusza w ciągu 150 minut.
4. Rozwiązania i odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
5. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
6. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
7. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.
8. Wypełnij tę część karty odpowiedzi, którą koduje uczeń. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla oceniającego.
9. Na karcie odpowiedzi wpisz swoją datę urodzenia i PESEL. Zamaluj ■ pola odpowiadające cyfrom numeru PESEL. Błędne zaznaczenie otocz kółkiem ■ i zaznacz właściwe.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **50 punktów**

Wypełnia uczeń przed rozpoczęciem pracy

PESEL UCZNIA

Wypełnia uczeń przed rozpoczęciem pracy

KOD UCZNIA

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Temat arkusza:
Polska, Litwa, Ukraina (Ruś) – wspólne miejsce w historii Europy.

Sposób postrzegania unii polsko–litewskiej zależał od perspektyw, które dla jednych rysowały się z okien Wawelu czy skarpy wiślanej, dla drugich z Góry Zamkowej w Wilnie, dla trzecich z wież i murów Kremla, dla czwartych z wysokiego brzegu Dniepru w Kijowie i wreszcie dla piątych – z wieżyc cerkiewnych Witebska czy Mińska. Bo też różne były implikacje i skutki unii dla wszystkich bezpośrednio nią zainteresowanych.

prof. Juliusz Bardach

[w:] *„Mówią wieki”*, 2001, nr 2 (494), s. 45.

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

ŹRÓDŁO A
Akt unii lubelskiej (1569 r.)

[w:] *Wiek XVI-XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, PWN, Warszawa 1999, s. 100-103.

1. Oznajmujemy tym to listem naszym wszem ninie [...].
3. Iż już Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie jest jedno nierozdzielne i nieróżne ciało, a także nieróżna, ale jedna spolna Rzeczpospolita, która się z dwu państw i narodów w jeden lud zniosła i spoiła.

4. A temu obojemu narodowi żeby już wiecznemi czasy jedna głowa, jeden pan i jeden król spolny rozkazował, który spolnemi głosy od Polaków i od Litwy obran, a miejsce obierania w Polszcze, a potem na Królestwo Polskie pomazan i koronowan w Krakowie będzie [...].

5. Obieranie i podnoszenie wielkiego księdza litewskiego, które przedtym osobno bywało w Litwie, ale już tak ustało, żeby i znak żaden albo podobieństwo na potem nie beło [...]. A iż tytuł Wielkiego Księstwa Litewskiego i urzędy zostawają, tedy przy obieraniu i koronacjej ma być zaraz obwołan królem polskiem i tenże wielkiem księdzem litewskiem [...].

8. Sejmy i rady ten oboj naród ma zawżdy mieć wspólne koronne pod królem polskiem, panem swym, i zasiadać tak panowie [litewscy] między pany [koronnymi] osobami swemi, jako posłowie [litewscy] między posły [koronnymi] i radzić o spolnych potrzebach tak na sejmie, jako i bez sejmu, w Polszcze i w Litwie. [...]

11. [...] Foedera aut pacta [przymierza i układy] albo zmowy i przymierza z postronnemi narody wedle spolnej zgody warszawskiej na potem żadne czynione ani stanowione, żadni też posłowie, w rzeczach ważnych do obcych stron posełani być nie mają, jedno za wiadomością i radą spolną obydwu narodow [...].

14. Statuta i ustawy wszystkie, jakiekolwiek i z którejkolwiek przyczyny przeciw narodowi polskiemu w Litwie ustawione i uchwalone około nabywania i dzierżenia imienia w Litwie Polakowi, jakokolwiekby go kto dostał i dostawał [...] aby żadnej mocy nie miały jako prawu, sprawiedliwości i też spolnej braterskiej miłości i uniej a zjednoczeniu spolnemu przeciwne, ale aby wolno zawżdy beło tak Polakowi w Litwie, jako Litwinowi w Polszcze każdym słusznem obyczajem dostawać imienia i dzierżeć je wedle prawa, w którym leży ono imienie.

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

ŹRÓDŁO B
Henryk Wisner o stosunkach Polski i Litwy

[Henryk Wisner, współczesny historyk polski, badacz dziejów Litwy]

[w:] H. Wisner, *Unia: Sceny z przeszłości Polski i Litwy*, Warszawa 1988, s. 190-193.

28 stycznia 1588 roku Zygmunt Waza zaprzysiągł wolności Wielkiego Księstwa Litewskiego, zatwierdził tekst III Statutu [...]. Pominięto tekst unii, co mogło podkreślać, że Statut jest zwodem praw samej Litwy, zarazem pozwalało na zamieszczenie postanowień, które z powziętymi w Lublinie były w sprzeczności. Przede wszystkim przekreślały ogłoszoną równość Polaków w Litwie, owszem, zastrzegały wszystko co litewskie dla obywateli Wielkiego Księstwa, dla ludzi w nim urodzonych, mających rodziców osiadłych na Litwie. A szczególnie urząd hetmana wielkiego, o którym pisano z osobna, że winien być nadawany jedynie „ludziom narodu szlacheckiego, rodzicom starodawnym tutejszego państwa". [...]
Za władcę Wielkiego Księstwa III Statut, podobnie jak oba poprzednie, uznawał hospodara albo króla. Nie wspomniał, żeby był to i być musiał król polski. Milczał o sejmie walnym koronnym. Wymieniał sejm wielki, sejm walny, czasem sejm wspólny. [...]
Stwierdzał, że sławne państwo, Wielkie Księstwo Litewskie, tworzą ziemie z dawna i teraz do niego należące. Milczał o zmianach terytorialnych roku 1569. Powtarzał za II Statutem, iż obowiązkiem władcy jest przywrócenie ziem utraconych [...] i darowanych, pomijał jedynie na czyją korzyść utraconych. [...]
W sumie, jak się zdaje, III Statut nie stanowił jawnego zaprzeczenia postanowień odnoszących się do państw [...]. Przekreślał, a przynajmniej podważał odnoszące się do narodów. Nie powstrzymując przesiedlania się ludności polskiej do Litwy, także kupowania dóbr, sprzyjał trwaniu poczucia odrębności jej obywateli.

ŹRÓDŁO C
Mapa: Litwa w XVI wieku

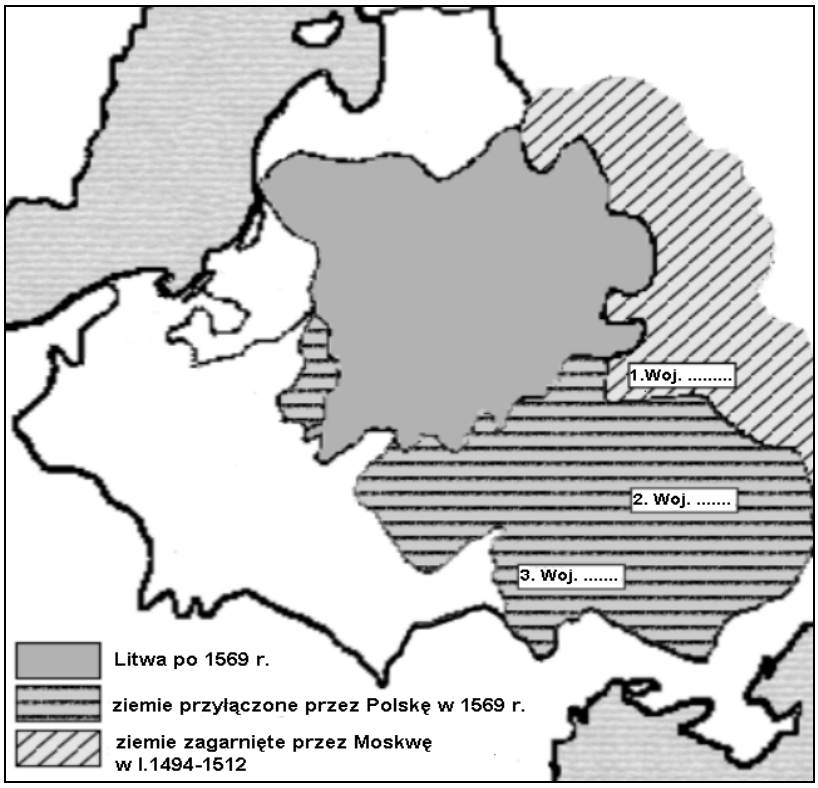

mapa: opracowanie własne

ŹRÓDŁO D

Ugoda w Hadziaczu (1658 r.)

Volumina Legum, IV, Petersburg 1859, s. 637-645
[w:] *Historia Polski nowożytnej. Wybór tekstów źródłowych*, cz. I, wybór i oprac. S. Ochmann, K. Matwijowski, Wrocław 1986, s. 227-231. (dodano tłumaczenie)

Religia grecka starożytna, [...] aby przy swoich prerogatywach i wolnem używaniu nabożeństwa zostawała, póki język narodu ruskiego zasięga [...].

Tej zasię wiary, która jest przeciwko wierze greckiej prawosławnej, i która dysensją [niezgodę] między rzymskim i staro–greckim narodem mnoży, żaden z duchownego i świeckiego, senatorskiego i szlacheckiego stanów, cerkwi, monastyrów, funduszów fundować, erygować i pomnażać [...] nie ma, wiecznemi czasy. *Romanae* [rzymskiej] zasie *fidei* [wierze] w województwach kijowskiem, bracławskiem, czernichowskiem, *liberum exercitium conceditur* [przyznaje się wolne praktykowanie]. [...]

A że w spólnej ojczyźnie spólne prerogatywy [...] tedy ociec metropolita kijowski [...] ze czterema władykami, łuckim, lwowskim, przemyskim, chełmskim i piątym z W.Ks. Lit., mścisławskim, według ich porządku własnego w senacie zasiadać ma.

W województwie kijowskim dygnitarstwa senatorskie nie mają być dawane, tylko szlachcie *ritus graeci* [obrządku greckiego]. W województwach zaś bracławskiem, czernichowskiem [...] *post decessum* [po zejściu] senatora *ritus graeci* ma *succedere* [następować] senator *ritus romani* [obrządku rzymskiego].

Więc też, aby miłość zobopólna krzewiła się w miastach koronnych i W.Ks. Lit., gdziekolwiek cerkwie *ritus graeci* zasięgły, zarówno mieszczanie tak rzymscy, jako i religii greckiej, spólnych wolności, swobód, zażywać mają i żadnemu religia grecka do magistratu przeszkodą być nie ma.

Akademią w Kijowie pozwala Jego Królewska Mć i stany koronne erygować, która takiemi prerogatywami i wolnościami ma *gaudere* [cieszyć się], jako akademia krakowska, tą jednak kondycją [z tym warunkiem], aby w tej akademii, żadnych sekt arjańskiej, kalwińskiej, luterskiej, profesorów, mistrzów i studentów nie było. [...].

Dla tem lepszego tych pakt utwierdzenia i pewności hetman wojsk ruskich *ad extrema vitae suae tempora* [do końca życia] hetmanem ruskim i pierwszym w województwach kijowskiem, bracławskiem, czernichowskiem, senatorem *pro hac vice* [na ten raz], a *post fata* [po zgonie] jego ma być wolne obieranie hetmana [...].

ŹRÓDŁO E

Żądania ludności ukraińskiej przedstawione przez Hołowną Ruską Radę Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (17 VII 1848 r.)

[Hołowna Ruska Rada – Komitet reprezentujący ukraińskie interesy narodowe w Galicji]

[w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Ruchy rewolucyjne 1846-48 na ziemiach polskich*, oprac. W. Bortnowski, PZWS, Warszawa 1958, s. 34-35.

Wysokie Ministerstwo!
Ze względu na protest złożony przez partię polską [Polski Komitet Narodowy we Lwowie] przeciw podziałowi Królestwa Galicji na dwie prowincje [Galicję Wschodnią – ukraińską i Galicję Zachodnią – polską], podpisane centralne zgromadzenie ludu ruskiego czuje się zmuszone: do powołania się na swoją wcześniejszą petycję w sprawie tegoż podziału przedłożoną J. C. Mości [...], do uroczystego zastrzeżenia się przeciw wymienionemu protestowi oraz do ponownej prośby w imieniu całego ludu ruskiego w Galicji, aby

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Ministerstwo zechciało przychylić się do wyrażonego tam życzenia z następujących przyczyn: [...]

5. Rusini domagają się podziału Galicji nie tylko w myśl zasady samodzielności narodowej przyznanej przez konstytucję, lecz jeszcze bardziej, aby raz nareszcie odciąć się od nieszczęsnych wpływów politycznych polskich, których mamy tyle przykładów od 1831 r. i aby korzystając z najbardziej słusznych własnych praw narodowych móc pracować około rozwoju narodowości spokojnie i bez przeszkód.

6. Wśród rozbudzonych uczuć narodowych jest życzeniem Rusinów, by pod opieką konstytucyjnego rządu austriackiego móc pielęgnować rozbudzone z najgłębszego snu życie narodowe, które to dążenie starają się udaremnić Polacy, zmierzający do celów nam zupełnie obcych [...].

ŹRÓDŁO F
Stanisław Tarnowski o stosunkach narodowych w Galicji w 1866 roku

[Stanisław Tarnowski 1837-1917, historyk literatury, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, konserwatysta krakowski]

[w:] M. Kukiel, *Dzieje Polski porozbiorowej 1795-1921*, Puls, Londyn 1993, s. 475.

Na jednej ziemi siedzimy, musimy na niej żyć obok siebie, a prawo do niej mamy i jedni i drudzy. [...] Nie jest Polak na Rusi obcym człowiekiem [...] zapuścił on w tę ziemię korzenie jak stare drzewo. [...] Jeżeli on [Moskal] na swojem postawi, to nie będzie na Rusi ani Polaków, ani Rusinów, tylko będą Rosjanie i Rosja. [...]
Tu w Galicji nie tępić, ale hodować, pielęgnować narodowość ruską, a wzmocni się ją nad Dnieprem. Tu we Lwowie dać się jej rozwijać, a niebawem będzie ona wciągać w siebie soki z Wołynia, Podola, Ukrainy [...] Rusią będzie, ale Rusią zbrataną z Polską i jednej poświęconą sprawie.

ŹRÓDŁO G
Tabela: Liczba i udział procentowy Polaków w trzech zaborach w połowie XIX w.
[dane oficjalne, szacunek ten opiera się na obliczeniach władz zaborczych oraz na narzuconym przez zaborców podziale administracyjnym]

[w:] S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, PWN, Warszawa 1983 , s. 26.

Prowincja	Powierzchnia (w tys. km)	Polaków (w tys.)	Procent w stosunku do ogółu ludności
Królestwo	127	3781	77
6 guberni litewsko-białoruskich	304	500	10
3 gubernie Ukrainy prawobrzeżnej	165	500	10
Galicja Zachodnia	18	1788	88
Galicja Wschodnia	60	702	22
Poznańskie	29	801	55
Prusy Zachodnie	26	397	34
14 płd. powiatów Prus Wschodnich	17	311	48
Rej. Opolska	13	666	59

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

ŹRÓDŁO H
Pieczęć Rządu Narodowego z okresu powstania styczniowego
[w:] S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 1987, s. 48.

ŹRÓDŁO I
Jerzy Ochmański o odrodzeniu litewskim

[Jerzy Ochmański, współczesny historyk polski, badacz dziejów Rzeczpospolitej]

[w:] J. Ochmański, *Historia Litwy*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1990, s. 218-220.

Rok 1883 jest znamienną datą w dziejach odrodzenia litewskiego. Wtedy bowiem grono Miłośników Litwy przystąpiło do wydawania pierwszego litewskiego czasopisma narodowego „Auszra" [„Zorza"]. [...] W stosunku do carskiej Rosji „Auszra" zajmowała pozycję ugodową. Pragnęła od rządu carskiego tylko zezwolenia na druk litewskich książek. W zamian za to jej redaktor [Jonas] Šliupas i inni obiecywali caratowi „moralne zespolenie z Rosją", wyrwanie Litwinów spod wpływów polskich i „moralny upadek Polski", która straciwszy na rzecz Litwinów część terytorium [Suwalszczyznę] i takich pisarzy, jak Mickiewicz, Kraszewski, Syrokomla i inni, nie będzie niczym godnym szacunku, zarówno we własnych oczach, jak i za granicą.
Wobec Polski, jeśli pominąć oszczercze i haniebne „memorandum" które Šliupas w 1884 r. przedstawił warszawskiemu generał-gubernatorowi J. Hurce [...], „Auszra" próbowała zająć stanowisko pojednawcze. Domagała się tylko uznania Litwinów za naród samoistny, posiadający prawo do niezależnego od Polski rozwoju. Gwałtownie jednak atakowała ona tych Polaków, którzy „demoralizowali" lud litewski przez polonizację. Polska opinia publiczna wypowiedziała się jednak na łamach *„Dziennika Poznańskiego"* (1884) w sposób tradycyjny, uważając Litwinów „za Polaków mówiących inaczej", za nieodłączną cząstkę narodu polskiego. [...] W stosunkach polsko-litewskich musiała nastać epoka wielkiego rozbratu.

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

ZADANIA ZWIĄZANE Z ANALIZĄ ŹRÓDEŁ INFORMACJI (30 punktów)

Na podstawie źródła A

Zadanie 41. *(1 pkt)*

Podaj instytucje wymienione w akcie unii lubelskiej, które mają łączyć Polskę i Litwę.

.....

.....

Zadanie 42. *(1 pkt)*

Napisz, który artykuł przedstawionego aktu unii lubelskiej świadczy o zachowaniu przez Wielkie Księstwo Litewskie statusu odrębnego państwa. Zacytuj najważniejsze sformułowanie.

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródeł A i B

Zadanie 43. *(4 pkt)*

Postanowienia III Statutu litewskiego naruszały niektóre artykuły aktu unii lubelskiej.

A. Napisz, czego dotyczyły artykuły 3. i 14. aktu unii lubelskiej:

.....

.....

Napisz, w jaki sposób III Statut litewski naruszał te artykuły:

.....

.....

.....

B. Napisz, czego dotyczyły artykuły 4. i 5. aktu unii lubelskiej:

.....

.....

Napisz, w jaki sposób III Statut litewski naruszał te artykuły:

.....

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Na podstawie źródeł B i C

Zadanie 44. *(1 pkt)*

Na podstawie mapy napisz, dlaczego zapis III Statutu Litewskiego *„że sławne państwo, Wielkie Księstwo Litewskie, tworzą ziemie z dawna i teraz do niego należące”* mógł być niebezpieczny dla unii.

.....

.....

.....

Na podstawie źródła D

Zadanie 45. *(2 pkt)*

Wyjaśnij, jak autorzy ugody w Hadziaczu odnieśli się do katolicyzmu i wyznań protestanckich.

Odniesienie do katolicyzmu .....

.....

Odniesienie do wyznań protestanckich .....

.....

.....

Zadanie 46. *(1 pkt)*

Wymień trzy przywileje, które ugoda w Hadziaczu gwarantowała wyznawcom prawosławia.

- .....
- .....
- .....

Zadanie 47. *(1 pkt)*

Określ, jak autorzy ugody w Hadziaczu odnieśli się do unii brzeskiej i Kościoła unickiego.

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Na podstawie źródeł C i D

Zadanie 48. *(3 pkt)*

Wpisz nazwy trzech województw wymienianych w tekście D i zaznaczonych na mapie (oznaczonej jako źródło C).

1. województwo .....

2. województwo .....

3. województwo .....

Na podstawie źródła E

Zadanie 49. *(1 pkt)*

Napisz, jaki był główny postulat polityczny Hołownej Rady Ruskiej.

.....

.....

Zadanie 50. *(1 pkt)*

Podaj przyczynę reakcji Hołownej Rady Ruskiej.

.....

.....

Zadanie 51. *(1 pkt)*

Sformułuj oskarżenie kierowane pod adresem Polaków przez Hołowną Radę Ruską.

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródła F

Zadanie 52. *(1 pkt)*

Napisz, do jakiej polityki względem narodowości ukraińskiej nawołuje Stanisław Tarnowski.

.....

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Na podstawie źródeł F i G oraz wiedzy pozaźródłowej

Zadanie 53. *(1 pkt)*

Napisz, w której prowincji - spośród podanych w tabeli - znajdowały się krainy wymienione przez Stanisława Tarnowskiego (oprócz Galicji).

.....

.....

Zadanie 54. *(1 pkt)*

Wyjaśnij, które prowincje wymienione w tabeli określano mianem „Ruś".

.....

.....

.....

Na podstawie źródła G

Zadanie 55. *(1 pkt)*

Na podstawie danych z tabeli napisz, w którym zaborze żyła najmniejsza liczba Polaków.

.....

.....

Zadanie 56. *(2 pkt)*

Oceń wiarygodność danych przedstawionych w tabeli.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Na podstawie źródła H

Zadanie 57. *(3 pkt)*

A. Nazwij i wyjaśnij elementy graficzne pieczęci Rządu Narodowego z okresu powstania styczniowego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B. Napisz, jaki jest program ideowy tej pieczęci.

.....

.....

.....

.....

Na podstawie źródeł E i I

Zadanie 58. *(2 pkt)*

Porównaj stosunek do Polaków wyrażony przez Hołowną Radę Ruską i redaktora Jonasa Šliupasa. Wskaż podobieństwa.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Na podstawie źródeł F, H, I

Zadanie 59. *(2 pkt)*

Wyjaśnij, jaki był w II połowie XIX wieku stosunek Polaków (wyrażony przez *Dziennik Poznański*, Stanisława Tarnowskiego i przywódców powstania styczniowego) do narodów litewskiego i ukraińskiego.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

ZADANIE ROZSZERZONEJ ODPOWIEDZI ***(20 punktów)***

Zadanie 60. *(20 pkt)*

Zadanie zawiera dwa tematy. Wybierz jeden z nich do opracowania.

Temat I

Scharakteryzuj politykę Królestwa Polskiego wobec Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz Rusi Halickiej w XIV i XV wieku.

Temat II

Polityka Polski wobec Litwy i Ukrainy (1918-1922). Porównaj koncepcje polityczne oraz przedstaw ich realizację.

Wybieram temat: .....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

BRUDNOPIS

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl

Arkusze do pobrania: Arkuszmaturalny.pl
Książki do matury: Sklepmaturalny.pl